

אמילי לנדאו

מנקודת מבט סורית, ניתן לשאול לא רק האם היא חותרת להשיג נדבך נוסף של הרתעה (מעבר לאיום בנשק הכימי שלה), אלא אולי היא אף שואפת למעמד האזורי שמקנות יכולות גרעיניות. אך אלו השלכות תהיינה למטרות אלה על יחסיה עם איראן? למעשה, בהתחשב בטיב היחסים בין שתי המדינות, קשה להאמין כי לאיראן לא הייתה מעורבות כלשהי בהחלטה. בנוסף, המתקן המדובר היה ככל הנראה תוצר של שיתוף

ד"ר אמילי לנדאו היא
חוקרת בכירה במכון
למחקרי ביעחון לאומי

ההתקפה הישראלית הייתה ביטוי לאו דווקא לאופציות עתידיות מול איראן, אלא לקח מהטיפול הבלתי יעיל בסוגיית הגרעין האיראני

פעולה עם צפון קוריאה, וזו משתפת פעולה גם עם איראן בתחום הלא-קונבנציונאלי (ויתכן אפילו שאיראן היא זו שהעניקה את המימון לצפון קוריאה לבניית אתר זה). מכאן עולה השאלה מה היה השיקול של איראן במתן האפשרות לשותפתה האסטרטגית לפתח יכולות דומות לאלה שהיא עצמה חותרת להשיג? אפשרות נוספת – ייתכן כי איראן וצפון קוריאה קיוו להשתמש בסוריה כ"מקלט" לטכנולוגיות ולמרכיבים הגרעיניים שלהן בשעה שהן נתונות לפיקוח בינלאומי חודרני יותר. אלה הן לפחות חלק מהשאלות שחייבות להישאל אם נרצה להבין את אתגרי התפוצה החדשים ואת המציאות האסטרטגית המשתנה.

אשר לישראל, הועלתה הסברה שההתקפה הייתה מיועדת לשמש מסר לאיראן, באשר לנכונותה של ישראל להשתמש בכוח צבאי גם נגדה. אף שייתכן כי זה נכון, פרשנות שונה – שיש לה השלכות מרחיקות לכת מבחינת בקרת נשק להשמדה המונית (WMD) במזרח התיכון – היא, כי ההתקפה הישראלית הייתה ביטוי לאו דווקא לאופציות עתידיות מול איראן, אלא לקח מהטיפול הבלתי יעיל בסוגיית הגרעין האיראני בעבר, מאז 2002 ועד עצם הימים האלה. במובן זה, הלך הוא, כי אם לא מפסיקים את הפעילות הגרעינית בעודה באיפה, ככל שיחלוף הזמן כך יהיה קשה יותר להתמודד עם הבעיה, אם באמצעות דיפלומטיה ואם באמצעות כוח צבאי.

מן המקובלות כיום היא כי לא רק שאין ביכולתה של האמנה להבטיח, כי מדינה הנחושה להגיע לגרעין לא תשיג את מטרתה, אלא שגם מאמצים דיפלומטיים מצד מדינות המערב המובילות עלולים שלא למנוע את הדבר. וכאשר יתברר לבסוף כי הדיפלומטיה נכשלה, יהיה זה לאחר שחלף זמן רב מדי, שבמהלכו הפכה גם האופציה הצבאית לקשה מאד לביצוע – הן מסיבות טכניות והן מסיבות פוליטיות.

המגבלות החמורות של משטר ה-NPT העולמי, ואי יכולתם של שחקנים בינלאומיים חזקים לאכוף את הכללים הבינלאומיים בהצלחה, באמצעות הכלים הדיפלומטיים העומדים לרשותן, עלולים לעודד מדינות לקחת את היוזמה לידיהן. כוון אחר להתמודדות עם בעיות תפוצה במזרח התיכון, שהוא בעל אופי לטווח הארוך, הוא לשקול ברצינות רבה יותר, ולחפש באופן פעיל פתרונות המעוגנים בדינאמיקה האזורית: דיאלוג אזורי על בקרת נשק, במטרה ליצור כללי משחק אזוריים. דבר זה יהיה הגיוני במיוחד בשעה שאנו מביאים בחשבון כי גם המניע לתפוצה גרעינית, וגם המניע החזק ביותר לשים קץ לתפוצה זו (מצד ישראל), מעוגנים במידה רבה מאד בשיקולים אזוריים.

בסופו של דבר, מעבר למורכבותן של הבעיות האזוריות והחלופות האפשריות להתמודדות עמן, עומדת בעיה גלובאלית שמצילה עליהן, ושמחייבת התייחסות ברמה הבינלאומית. הקשר האפשרי של צפון קוריאה/איראן/סוריה מחדד את אופיו המשתנה של אתגר התפוצה הגרעינית בעולם, ואת הצורך לחקור כיוונים חדשים של בקרת נשק וכלים יותר טובים למניעת תפוצה גם בהקשר הגלובאלי הרחב.

הערה

1. William J. Broad and Mark Mazzeti, "Photos Show Cleansing of Suspect Syrian Site", *New York Times*, 26 October 2007.